

FRÅN PORT TILL PORT

*Förnyelse av
Adelsgatan
- övre Hästgatan*

Recute II

GOTLANDS
KOMMUN

FÖRORD

Gotlands kommun beslutade 1997 att delta i det Europeiska LODIS-projektet. Ansvarig ledare är Chester i Storbritannien och projektet stöds av EU-kommissionens regionala utvecklingsfonder inom programmet RECITE II. Projektet syftar till att i ett europeiskt nätverk med sex kommuner/regioner ta fram strategier som främjar orternas lokala särart för att skapa en positiv ekonomisk utveckling i ett långsiktigt perspektiv. EU-stöd ges för att genomföra totalt 28 demonstrationsprojekt som illustrerar tanken bakom projektet. För Gotlands del är världsarvet Visby projektområde där tre delprojekt bedrivs. Bland annat fokuseras på det pågående arbetet med en vitalisering av stadskärnan. Inom ramen för detta möjliggörs nu den upprustning av gatumiljön på Adelsgatan som beslutades av kommunfullmäktige redan i 1974 års innerstadsutredning. Arbetet bedrivs med bred delaktighet och lokal partner är bl a stadskärneorganisationen WisbyStrövet AB.

Under vintern 2001 inbjöds tre arkitektföretag att komma med förslag till gestaltning av Adelsgatan-Hästgatan. Visby Arkitektgrupp AB vars förslag utvaldes för bearbetning, framlägger nu tillsammans med projektgruppen de intentioner som kommer att ligga till grund för vitaliseringen av gatustråket. De direkta byggnadsarbetena startar med en första etapp under hösten 2001 och det är min förhoppning att arbetet sedan skall kunna drivas vidare med annan finansiering även sedan LODIS-projektet avslutats 2002.

Denna skrift ges en bred spridning till alla delaktiga; fastighetsägare, butiksägare, allmänheten och ansvariga politiker med syftet att peka på utvecklingsmöjligheterna. Världskulturarvet Visby måste förvaltas väl. En trivsamt och välskött stadskärna har stor strategisk betydelse för utvecklingen av en livskraftig handel, service och annan företagsamhet och ger en attraktiv livsmiljö för människorna som bor i, arbetar i eller besöker stadskärnan.

Lars Grönberg
Projektledare LODIS-Gotland

PROJEKTGRUPP

Lars W Grönberg	LODIS-projektet
Göran Örtbrant	LODIS-projektet
Göran Lindström	Tekniska förvaltningen
Nils-Adolf Stenström	Tekniska förvaltningen
Jane Ek	WisbyStrövet AB
Jonas Kling	WisbyStrövet AB
Roland Svegsjö	WisbyStrövet AB
Göte Olsson	Handikapprådet
Jon Jonsson	Visby Arkitektgrupp AB
Magnus Knutsson	Visby Arkitektgrupp AB

Belysningskonsult: Monica Säter, Ljushögskolan.

Trafikkonsult: Tage Tillander, Scandiaconsult AB.

Copyright text och foto Visby Arkitektgrupp AB 2001.

Bild 42 ur Waldemar Falcks fotosamling.

FRÅN PORT TILL PORT

Förnyelse av Adelsgatan - övre Hästgatan

INNEHÅLL

Förord.....	2
Förutsättningar	5
Övergripande mål	5
Måluppfyllelse.....	6
Beskrivning av förslaget ur olika aspekter	
Stråksamband från port till port.....	7
Platser	8
Gatubeläggning.....	12
Podier Terrasser.....	13
Trappor Trappningar.....	15
Belysning	18
Biltrafik.....	20
Bilparkering	21
Cyklar	22
Tillgänglighet	24
Sittplatser	26
Serveringar	27
Planteringar.....	29
Papperskorgar Pollare	30
Skyltar.....	31

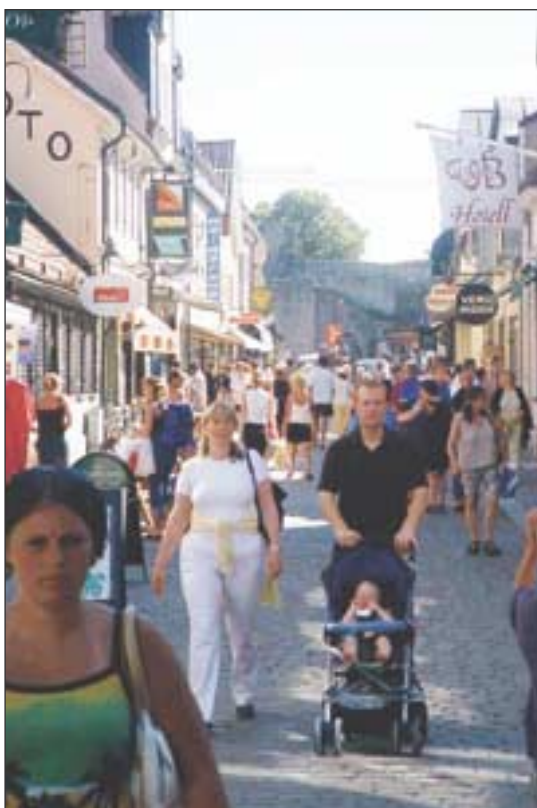

Bild 1.

Adelsgatan sommartid

Delar av Adelsgatan har under många år fungerat som provisorisk gägata sommartid. Pga. det stora folklivet, mängden uteserveringar och salustånd upplevs gatumiljön som en attraktiv gägata. Kopplingen mellan Adelsgatan och Östercentrum är dock en svag länk. Inte sällan är besökare undrande var gägatan finns när de står på Wallers Plats. En viktig del i projektet är nu att skapa ett sammanhållet stråk från Söderport till Österport.

Bild 2.

Adelsgatan vintertid

Resterande delar av året byter gatan skepnad till en traditionell trafikgata. Nu framstår behovet av en rad åtgärder för att den permanentade gägatan skall kunna leva året runt. Det har framkommit tveksamheter en permanentning. En liknande situation har samtliga gägatuprojekt i Sverige gått igenom. Bara i ett fall har man återgått till trafikgata. I övriga fall har fördelarna klart övervägt eventuella nackdelar i strävan efter en levande stadskärna med god handelsutveckling.

FÖRUTSÄTTNINGAR

Unik gägata

Den del av Strövet som ligger inom muren (se bild 3) blir på flera sätt unik som gägata. En "normal" gägata är relativt kort och ligger i det absoluta kommersiella centrum, med en eller flera stora affärer/varuhus som alstrar ett flöde året runt. Sträckan Södertorg-Österport är lång (ca 700m) och saknar stora publikdragare. Bitvis saknas butiker över huvud taget.

Säsongsvariation

Medan Strövet utanför muren har ett relativt stort flöde året runt är delen inom muren mycket säsongsberoende. Under turistsäsongen fylls gatan till bredden och kan likna Västerlånggatan i Gamla Stan. Resten av året är det betydligt glesare, kanske unikt glest för en gägata i Sverige.

Dubbel tillhörighet

Samtidigt som det totala Strövet utgör en enhet, manifesterat med banderoller mm, är Strövet inom muren också en del av innerstaden och kommersiellt/funktionsmässigt kopplat till Södra Kyrkogatan, Stora Torget, Sankt Hansgatan. Det är naturligt att hålla samman innerstaden och därmed behålla den spännande karaktärsskillnad som finns mellan Strövets två delar. Det ska med andra ord märkas när man passerar Österport.

Innerstadens krav

Världsarvet Hansestaden Visby ställer krav på utförandet i termer av kvalitet, gedigna material, skala, detaljering mm. Konstmuseets gård visar att detta kan göras i modern form. "Normala gägatskoncept" passar däremot inte in.

PROJEKTETS MÅL

- Funktion året runt
- Manifestera gägatan
- Bejaka mångfalden
- Plottra inte sönder miljön
- Rätt material
- Värna gaturummet
- Utveckla platsbildningar
- Förbättra Södertorg
- Förbättrad tillgänglighet/bilparkering

MÅLUPPFYLLELSE

Funktion året runt

Det gäller att de fasta arrangemangen fungerar under såväl sommar som vintersäsong, såväl estetiskt som funktionellt (transporter, uttryckning, renhållning, snöröjning). Vid utformning och placering av nya element tas hänsyn till funktionella krav som passagemått, avrinning mm. Hänsyn tas också till en åretruntanvändning.

Manifestera gågatan

Den nya funktionen som gägata manifesteras bland annat genom enhetlig gatunivå med trottoarer och gata i samma nivå. Punktvisa insatser med hjälp av sittplatser, podier, terrasser mm ger också gatan en förnyad karaktär. En trafikomläggning och omdaning av Södertorg binder ihop Adelsgatan med Söderport.

Bejaka mångfalden

Innerstaden består av många årsringar där en blandning av kontinuitet och variation berikar miljön. Exempel på detta är stenläggningar och gatlyktor, där olika tider givit variationer på ett ändå sammanhållet tema. Föreslagna åtgärder ska på motsvarande sätt ses som en "generation" i en kontinuerlig utveckling där principen är viktigare än det exakta utförandet.

Plottra inte sönder miljön

Stadens miljö är i sig rik och på en affärgata som Strövet kommer det alltid att uppstå mer eller mindre tillfälliga nytillskott. Det är viktigt att hålla tillbaks alltför klävingriga designambitioner. Förslagen bygger till stor del på redan existerande angreppssätt.

Rätt material

Stadens golv består av sten i olika former, kullersten, små- och storgatsten samt kant- och trappstenar. Ovanför mark är traditionellt räcken, skyltar, möbler av målat smide/gjutjärn, med delar i målat trä. Kulören är ofta mörkt olivgrön, som tillsammans med profileringar berikar utan att vara påträngande. Förslagen bygger vidare på dessa principer.

Värna gaturummet

Gaturummen är av tradition slutna med antingen hus eller murar/plank. Förr pågick mycket verksamhet inne på gårdarna och gatuupplevelsen berikades av utblickarna genom portarna. Detta kan idag återskapas åtminstone som servering (jfr Vinägers gård). Gaturummets generella slutenhet är dock viktig för att behålla spänningen gata/gård. Den s.k. Parisermodellen med servering direkt på gatan kan genomföras genom att nivåkillnaderna tas bort.

Utveckla platsbildningar

Innerstadsdelen av Strövet är lång och till del ganska händelsefattig. En rumslig rytm skapas genom att utveckla de embryon till platsbildningar som finns - Smittens plats, Trapporna ovanför Wallers och Klockarplatsen. Även Wallers plats och Södertorg utvecklas.

Förbättra Södertorg

Södertorgs övre del ges en ny utformning, vilket ger ett mer avgränsat torgrum med tydlig koppling till Adelsgatan. Därmed stärks torgets betydelse och gågatan förlängs ända till Söderport. Trafiken regleras med minimering av onödig genomfartstrafik.

Förbättra tillgänglighet/bilparkering

Parkeringen utanför Söderport ges större kapacitet genom fler platser och bättre sökmöjlighet, och den får en omsorgsfull utformning.

BESKRIVNING AV FÖRSLAGET UR OLIKA ASPEKTER

STRÅKSAMBAND FRÅN PORT TILL PORT

BAKGRUND/NULÄGE

Det sammanhållna stråket bryts idag på flera håll. Det såväl rumsligt som trafikmässigt otydliga Södertorg avskiljer gågatan från den omedelbart utanför porten liggande parkeringen. Sträckan från ca Roxy över Wallers plats till Österport är affärsmässigt lågintensiv och skapar ett brott mellan Adelsgatan och Östercentrum

MÅL

Ett lagom manifesterat Ströv som "håller kvar" de strövande, men ändå klar innerstadsidentitet. Även portarna och deras omedelbara utsida bör innefattas i helheten. Redan vid parkeringen/gångvägen utanför Söderport ska man känna sig "kopplad" till innerstadströvet. Likaså ska den lilla platsen mellan husen utanför Österport tjäna som introduktion till porten och Övre Hästgatan. Mellan portarna ska Strövet hållas samman.

ÅTGÄRD

Enhetlig gatubeläggning och möblering med vissa igenkännings signaler i sittplatser, podier, planteringskärl mm enligt förslag på följande sidor.

Åtgärder kring Wallers plats och övre Hästgatan med terrasseringar, trappor mm för att ge denna del av Strövet ett ökat liv och attraktionskraft

Omformning av Södertorgsmiljön så att gågatan naturligt innefattar Södertorg och når ända fram till Söderport. Detta innefattar trafikföringen såväl på Södertorg som utanför porten, samt översyn/omformning av parkeringsytorna.

Åtgärder kring portarna för att introducera gågatan redan innan man kommer in i innerstan, vilket bland annat innefattar parkerings och trafiksituationen utanför Söderport.

Se vidare under respektive punkt nedan.

Bild 3.

Strövets innerstadsdel från port till port

PLATSER

BAKGRUND/NULÄGE

Strövet från port till port är ca sjuhundra meter långt och till större delen smalt och med liten variation.

MÅL

Utveckling av de "händelser" i form av platsbildningar mm som finns.

ÅTGÄRD

Platserna markeras med hjälp av en eller flera av olika element: typ av gatlyktor, terrasseringsringar, bänkar och blomsterurnor.

Söderport ges en bättre inramning med anpassade lyktor på in och utsida och gatan anpassas i vidd till porten och den minskade enkelriktade trafiken.

Södertorg förändras så att torgkaraktären blir den förhärskande och trafiken underordnas - bilarna åker över ett torg som i princip är fotgängarnas. Se vidare avsnittet Biltrafik sid 20. Belysningen förändras till lägre "lyktor". På övre delen, närmast Adelsgatan, skapas en öppen yta för sittbänkar, torghandel och andra torgaktiviteter, samt ev vattenkonst. Utblicken ner mot havet hålls öppen.

"Klockarplatsen" (mellan Klockar- och Klockgjutargränd) vidgas genom att trottoarmarkeringen tas bort på västsidan och belysningen byts till "lyktor" invid fasad.

Trapporna ovanför Wallers görs dubbelsidiga och bredare än idag och bildar därmed ett "teaterum" för spontana händelser eller bara sitta (se bild 18).

Wallers plats berikas med podier och nya och utvidgade terrasseringsringar. Terrasserna längs östsidan kan sommartid tjäna för servering. Belysning i form av "lyktor" invid fasad.

"Smittens plats", där Smittens backe möter Hästgatan, får ett podium.

Övre Hästgatan (Östertull och Borgen) öppnas genom att trapporna från arkaderna vidgas. Belysningen förbättras i samråd med fastighetsägarna.

Österport ges en bättre inramning med uppordnad cykelparkering på insidan och ett "förtorg" på utsidan med beläggning och lyktor som knyter an till innerstan.

Bild 4.

Södertorg

Södertorg är idag en stor trafikyta. Det är angeläget att detta stadsrum kopplas samman med gågatustråket. För att få en levande gågata från "port till port" blir torget ett viktigt inslag. Idag har Visby endast ett regelrätt torg; Stora Torget. Den östra delen av Södertorg har stor potential att bli en pendang till Stora Torget. Denna del innehåller idag fungerande affärslägen med tre restauranger och en butik. Det kommersiella innehållet skulle kunna förstärkas exempelvis med ett mindre gatukök och/eller cafébyggnad mitt på torget. En välutformad pagod kan bli ett tillskott för stadsrummet.

Bild 5.

Trädgårdstorget Linköping

Det finns en mängd torgbildningar i landet som är bra exempel på i vilken riktning Södertorg skulle kunna förändras. Pagodbyggnaden till vänster på bilden visar en lämplig storlek som inte blockerar utblickar och upplevelsen av torgplats.

Södertorg har fina kvalitéer som få andra platser med utblickar mot ringmuren och havet. Att på sikt kunna få till stånd en fungerande torghandel av annat slag än vad vi sommartid ser på Stora Torget vore ett inslag som väsentligt skulle stärka gågatan.

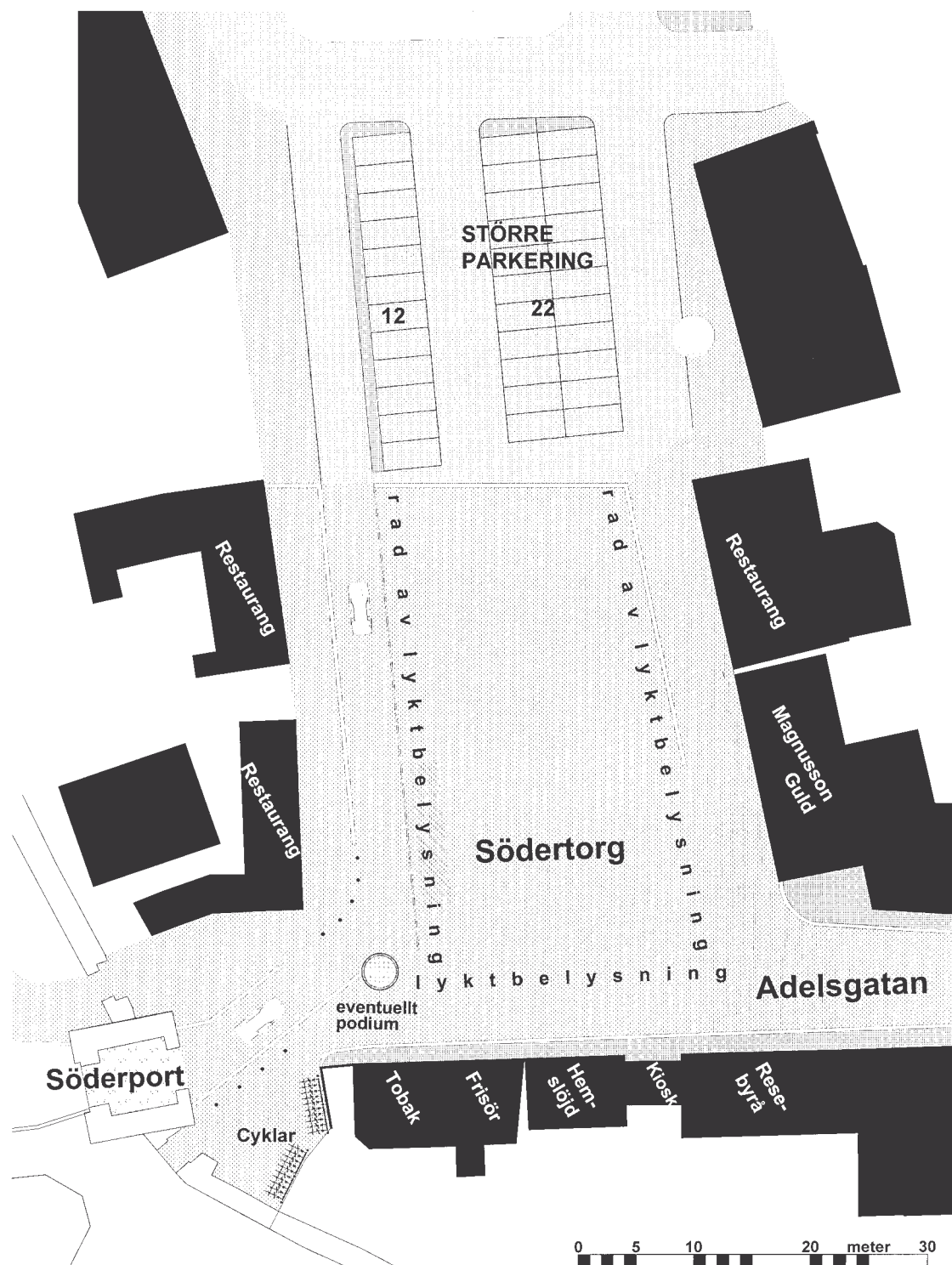

Bild 6.

Planskiss av Södertorg

En stor fri yta gör torget vackert och mer användbart. Tre lyktrader ramar in den fria ytan. Utmed lyktraden nederst i bild möbleras bänkar mm. Vid den vänstra lyktraden ordnas cykelparkering som avgränsar mot trafiken. Möjligen skapas en ny vattenkonst eller flyttas den fontän, som idag har en mindre bra placering vid hamnterminalen, till torget. En telefonkiosk i gammal

stil flyttas kanske hit. Vi har även diskuterat att placera två pagoder (jämför bild 5) på torget där den ena kan innehålla ett gatukök och den andra offentliga toaletter. Det nuvarande gatuköket på torgets västra del (utanför bild) skulle då kunna flyttas hit och ge plats till större parkering. Dessutom skulle torget bli av med den skräpiga raden av nuvarande toaletter utmed Södertorgs södra sida. Biltrafik leds in över torget utan att stadsrummet skärs sönder av en traditionell trafikyta.

Bild 7.

”Klockarplatsen”

Mellan Klockgjutaregränd och Klockargränd finns på Adelsgatan ett avsnitt där gaturummet växer till dubbel bredd. Denna platsbildning kan tas till vara för att skapa en attraktiv variation av gågatan. Kantstenar utgår för att förstärka rummets bredd. Möblemang och belysning byter karaktär. Torgytan möbleras med sittbänkar och blomsterurnor (se respektive kapitel) och rummet lysas upp av lyktor till skillnad från nuvarande armatur. Platsen blir ljusare genom att lyktorna även belyser fasaderna.

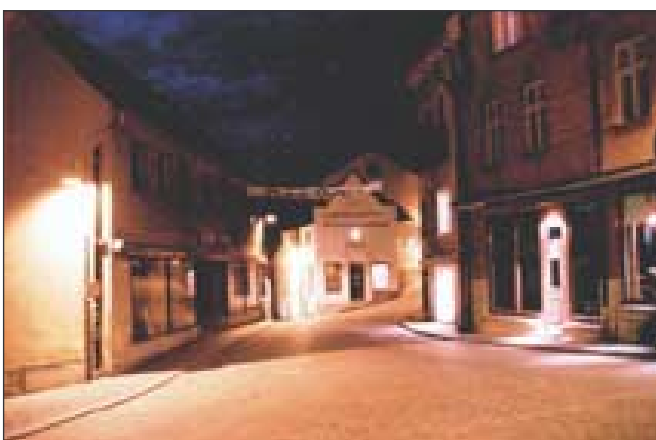

Bild 8.

Waller's Plats

Med podier, förbättrade trappbildningar och planare ytor för möblering (se senare kapitel) skapas ett rum som lockar till att stanna upp.

Waller's Plats är idag en plats som upplevs mörk. Med ett koncept av lyktbelysning i likhet med ovanstående bildtext skapas ett mer attraktivt stadsrum. Då platsbildningen är långsmal bör dessa placeras på konsol intill vägg. För att undvika infästningar och ledningsdragnings på fasad hängs konsoler på en diskret vertikal stolpe.

Bild 9.

”Smittens plats”

Där Hästgatan viker av och möter Smittens backe finns en mindre plats som artikuleras för att skapa variation. Även här placeras ett podium. Platsen är tillräckligt stor för nödvändig passage med last- och utryckningsfordon etc.

GATUBELÄGGNING

BAKGRUND/NULÄGE

Storgatstensbeläggningsen är ojämn och obekväm för gående, barnvagnar och rullstolar. Rännदार och kantstenar försvarar framkomligheten för gående och möjlighet att ha serveringar utan däck. Utformningen manifesterar även biltrafiksituationen. Kantstenar och trottoarer har tillkommit i flera omgångar, många på tio-tjugotalen, men några så sent som femtiotalet.

MÅL

Slät gångvänlig yta där beläggningsen knyter samman Strövet

ÅTGÄRD

Gata och trottoar jämnas ut till en yta med minimala rännदार. Som en historisk referens får kantstenen ligga kvar i befintligt läge och den nya smågatstensbeläggningsen blir olika på tidigare trottoar resp. gata, rak sättnings på trottoar och bågar på gata, rännदार av två rader storgatsten. På några ställen kan principen förändras för att förstärka platskaraktärer.

Erfarenheter från andra håll visar att detta är en lämplig lösning. Den utjämnade gatan ger många fördelar i flexibilitet och framkomlighet (se även avsnitt Tillgänglighet), och är en förutsättning för att kunna införa "parisermodellen" för serveringarna. Utformningen tjänar också som en signal att det är en gägata. Samtidigt ger de kvarliggande kantstenarna en känsla av den gamla gatan. På gägator där man helt förändrat beläggningsen (till slätare plattor) skapas en för det här sammanhanget alltför modern karaktär.

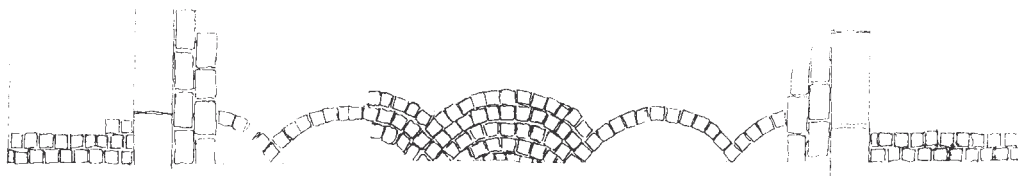

Bild 10.

Ny stenbeläggnings

Ovan en skiss över föreslagen stensättnings.

Bild 11.

Eksjö

På gägatan i Eksjö finns en nästan en identisk stensättnings som den här föreslagna.

PODIER TERRASSER

BAKGRUND/NULÄGE

Bilarna har dominerat och format gatuutformningen, vilket tagit bort de flesta "egenheter" som tidigare funnits.

MÅL

Återskapa ett mer levande "golv" i gaturummet, med nya eller gamla grepp.

ÅTGÄRD

Podier typ Konstmuseets gård placeras på några platsbildningar, bl. a Wallers plats och "Smittens plats". De blir en intressant form i rummet, och kan också användas till utställning av konst mm. Det innebär ett nytt och otraditionellt inslag i gatumiljön. Den runda och exakta formen konkurrerar dock inte med den befintliga miljön utan är just ett spännande tillskott.

Nya terrasseringar görs bl. a på Wallers plats, för att berika gaturummet året runt och för att skapa sittplatsmöjlighet.

Bild 12.

Trädgårdstorget Linköping

I Linköping finns exempel på runda vatteninstallationer som ligger nära de podier som föreslås i detta program. Här ser man även hur en trappa ansluter så som föreslås på Wallers Plats. Vatten bör inte föras in i gatustråken, men på Södertorg kan en lösning som denna diskuteras. Alternativt kan fontänen vid hamnterminalen flyttas upp (den har tidigare stått på S:t Hansplan).

Bild 13.

Podier på Konstmuseets gård

Podierna framför Konstmuseet ligger i en sluttande yta. De tre podier (två på Wallers plats och en på "Smittens plats") kommer också att hamna i sluttande gatupartier. De växer från kantstenshöjd till sitthöjd. Kontrasten mellan plan och lutning ger spänning och tydlighet. De kommer säkerligen också att användas som tillfälliga sitttytor sommartid. Podierna kan användas till marknadsmässiga tillställningar, fundament för julgran och annat eller lånas ut till Konstmuseet. Variationen är viktig. Podierna är dessutom vackra inslag även när de står tomma.

Bild 14.

Terrasseringar berikar miljön

Terrasseringar kan, om de utförs med omsorg, levandegöra stadsrum med mycket lyckat resultat. Den utplanade ytan blir mer användbar och de anslutande trapporna kan fungera som tillfälliga sittplatser. Tillgängligheten kan också bli bättre om utformningen görs rätt. Alltför branta stigningar är besvärande för den som har svårt att gå och halkrisken är stor vintertid. Trappor är då bättre. Terrasseringar behöver inte heller försvåra för rullstolsburna. Utan trappsteg blir stigningen för brant och "omvägen" utmed rimlig lutning förändras inte.

Bild 15.

Terrass på Wallers plats

Vid Vårdklockegatans mynning i Wallers plats finns idag mindre trappor för att klara de komplicerade nivåskillnaderna. Vi föreslår att denna del förändras med nya trappor tillsammans med ett podium. Därigenom kan man skapa en större och mer plan platsbildning framför kyrkan för bänkar och blomsterurnor. En liknande lösning görs på andra sidan Wallers plats där Hästgatan skär samman med Södra Kyrkogatan. Dessa förändringar blir en viktig del i att förstärka Wallers plats och dess centrala betydelse som viktig skärningspunkt och mötesplats.

TRAPPOR TRAPPNINGAR

BAKGRUND/NULÄGE

Stora lutningar försvårar bl a servering enligt Parisermodellen och är även besvärliga för gående vintertid.

MÅL

Skapa ett mer levande gaturum och möjliggöra servering enligt Parisermodellen även vid stora lutningar, samt få en bättre gångmiljö vintertid, när det är halt.

ÅTGÄRD

Trappningar längs backen vid Wallers plats-Adelskatan tjänar vintertid som gångtrappor och ger sommartid möjlighet till servering enligt Parisermodellen utan att behöva bygga trädäck.

Nya trappor vid Metodistkyrkan och vid Borgen/Östertull och skapar här öppnare, intressantare och mer inbjudande gaturum, se även Platser sid 8.

Bild 16.

Svag länk

Adelsgatans första sträcka från Wallers plats är en svag länk för ett sammanhållet stråk från port till port. Men med en förändring kan gatubilden göras mycket mer attraktiv. Den östra sidan innehåller transformator och toalett. Transformatorrummet byggdes på 50-talet och dimensionerades då för tidens krav. Idag nyttjas bara cirka halva ytan pga. ny teknik. Både toaletter och transformator kan förändras och optimeras så att trappan till den ovanliggande utsiktsplatsen kan bli betydligt större.

Bild 19.

Trappning på Adelsgatan

På bilden visas en avtrappning på ena sidan av en brant gatustigning i Bergen. En variant av denna är möjlig att utföra utmed avsnittet på bild 16 och vidare ner t o m Wallers Krog. Trappningarna blir ett naturligt inslag i gatumiljön både vintertid och när dessa sommartid upplåts för uteservering. På den aktuella sträckan är stigningen ej lika lång och ej fullt så brant som på bilden. Räckten kan utformas i kortare grupper för större öppenhet mellan trappning och övrig gata.

Bild 20.

Hästbacken

Caféer i detta gatuavsnitt har valt att ställa ut bord och stolar direkt på gatan även om lutningen är ganska kraftig. Detta är fullt möjligt i en Cafésituation. Restauranger torde söka sig till planare gatuavsnitt.

Bild 21.

Kv Borgen och Kv Östertull

Arkaden utmed Kv Östertull är närmast helt avskuren från övrig gata. Räckten borde tas bort till största delen och ersättas av trappor. Entrén till Borgen kan öppnas upp med en frontal trappa.

Gatusträckan är vintertid mörk och dysker. Vi föreslår att Borgen förses med ett större antal väggarmaturer som ansluter till byggnadens stil. Även den motstående arkaden kan få nya och fler armaturer som ger bättre ljusbild. Dessa nya armaturer bekostas av fastighetsägarna. Värdet av denna belysning blir påtagligt både för fastigheterna och för Strövet. Effekten är större och vackrare än vad som är möjligt att nå med gatulampor.

BELYSNING

BAKGRUND/NULÄGE

Befintliga belysningsstolpar, typ Ett, är enhetliga i hela innerstan, vilket är unikt i landet. De ger dåligt ljus men har historiskt värde som den första modellen för offentlig elektrisk gatubelysning. Stora upplysta skyltfönster kan "slå sönder" ljusmiljön, när kontrasten till omgivningen blir för stor, samtidigt som de hjälper till att lysa upp gatan. Många entrébelysningar är antingen släckta eller borttagna.

MÅL

En behaglig ljusmiljö, som känns trygg även på mörkaste årstid och när minst antal affärer är igång. Befintliga belysningsstolpar typ Ett behålls i princip.

ÅTGÄRD

Prov med alternativa ljuskällor genomförs för eventuellt byte till vitare ljus (med bibehållen energiåtgång). Befintliga Ettor justeras/repareras. Idag finns stolpar från flera generationer längs gatan. Komplettering med gamla alternativt nytillverkade stolpar av ursprungsmodell.

På torg och platser ersätts ettorna med "lyktor", fristående på Södertorg och vid Söder- och Österport, samt på stolpar invid vägg på "Klockarplatsen" och Wallers plats

Nuvarande skyltprogram ersätts med ett "Skylt och ljusprogram".

I dialog med affärs- och husägare ses övriga ljuskällor över (skyltfönster, entréer etc.). Det finns ett femtiotal entréer som kan förbättras vad gäller belysningen, liksom några affärsskyltar.

Se vidare separat Belysningsutredning av Monica Säter, Ljushögskolan.

Bild 22.

Adelsgatan på kvällen

Ljusbilden på Adelsgatan är ojämn. Södertorg, i fonden på denna bild, upplevs som ett svart hål när man befinner sig på de mer ljusstarka avsnitten av gatan. Ljussättning av Södertorg blir en viktig ingrediens för att binda samman Strövet från port till port. Lyktor på ömse sidor om Söderport kommer att belysa muren så att denna blir synlig från Adelsgatan.

Bild 23.

Belysning i skyltfönster

Balans i ljusstyrkan i skyltfönster och entréer skapar ett ljusare gaturum. Extra starkt ljus ger inte alltid en upplevelse av ljusare miljö då kontrasten blir stor mellan bländning och mörka prång. Rätt skylt- och entrébelysning kan sammantaget ge ett större bidrag till en inbjudande och trygg ljusmiljö än vad en förnyad gatubelysning skulle kunna ge beroende på gatans smala bredd. Bilden visar på ett föredöme.

Bild 24.

Stora Torget i Kalmar

Detta torg kan tjäna som en förebild hur Södertorg skulle kunna bli. Torget är enbart belyst med armaturer av lykttyp. När dessa lyktor grupperas på rätt sätt och med rätt höjd skapas en vacker helhet av ljus torgyta och belysta fasader. När fasaderna blir upplysta av detta milda och svagt skiftande ljus från just lyktor skapas en upplevelse av ett ljusare stadsrum än vad ett mätinstrument i realiteten skulle kunna avläsa. Jämför fotot av nuvarande belysningsanläggning på Södertorg nedan.

Bild 25.

Södertorg på kvällen

Som belysning finns på torget idag en variant av Visbyarmaturen, den s.k. Ettan. Här har ljuskällan dubblerats och stolparna placerats mitt på torget. Utmed fasaderna står ursprungsvarianten. Av bilden framgår att fasaderna är delvis helt mörka. Armaturen ger en skarp ljusbåge och markiserna skuggar så att bottenväningen blir onödigt mörk. De höga dubbelarmaturerna ger en association till trafikplats snarare än till stadstorg.

BILTRAFIK

BAKGRUND/NULÄGE

Försök med gågata under sommarsäsong har pågått i flera år och har successivt förlängts. Nu skall gågatan permanentas året om. Ett antal boende och affärsidkare har gågatan som sin enda möjliga transportväg. Idag sker en del "genomfart" mellan olika innerstadsdelar eller mot portar över Södertorg och/eller Adelsgatan. Södertorg har därmed fått en ganska rörig trafikmiljö. Hittillsvarande situation har delvis medfört en komplex "dubbelskytning" för sommar resp. vintersäsong.

MÅL

Gågatan permanentas och ska naturligt nå ända fram till Söderport, över ett "fredat" Södertorg.

Behöriga (boende och arbetande) kring Strövet ska enkelt nå sina hus.

Kännbara försämringar ska ej uppstå på andra gator.

Trafikskyltfloran minskas.

ÅTGÄRD

I en särskild trafikutredning har undersökts konsekvenserna av en trafikomläggning innebärande permanent gågata från port till port, med avstängning av genomfarten över Södertorg mot Södra Murgatan. Tre möjliga lösningar finns med något olika utsträckning av gågatuområdet och i ett fall även delvis gårdsgata. I samtliga fall gäller att de boende kring gågatan och Södra Murgatan får mindre trafik, medan trafiken på Sankt Hansgatan kan öka något. Det bör utredas om den senare delvis kan iordningsställas som "gångfartsgata" och på så sätt kompensera en lokal ökning. Den totala trafiken i innerstaden minskar.

Den nya trafikföringen annonseras redan utanför muren med en avsmalnande infart till Söderport och avstängning av genomfartstrafik från Peder Hardings väg. Den inkommande trafiken leds till parkeringsytor utanför porten istället för att föras in i stan.

Bild 26.

Biltrafik och gågata i Eksjö

I Eksjö finns ett bra exempel på hur en trafikerad gata samsas med en gågata utan att man behövt åstadkomma några större ingrepp i form av refuger, räcken och skylt-anläggningar. Trafiken svänger här vänster vilket markerats enbart med stenläggning (rännan svänger och gata/kantsten/trottoar övergår i samma nivå). Man har inga problem med att olovlig trafik medvetet eller omedvetet kör in på gatan.

BILPARKERING

BAKGRUND/NULÄGE

Biltrafiken är fortfarande framträdande i innerstan, delvis på grund av den utspridda parkeringen. Södertorg är idag en stor men ganska dåligt utnyttjad parkeringsyta. Längs hela Adelsgatan finns kantstensparkering. Utanför Söderport finns stora och ödsliga parkeringsytor.

MÅL

Parkeringen utanför porten görs attraktiv och avlastar innerstan. En förbättring av situationen är en förutsättning för att lyckas med en gånggata under hela året.

ÅTGÄRD

Trafiken in mot Söderport leds av mot parkeringsytor såväl från Söderväg som från Peder Hardings väg. Från den senare hindras genomfartstrafiken och från söder leder endast en avsmalnad väg in till porten. De stora samlade parkeringsytorna görs gemensamt genomsökbara och utformas med större omsorg samt knyts gångmässigt an till porten. Parkeringsytorna grupperas med lågt buskage. Allén, nuvarande gång- och cykelvägen från Peder Hardings väg, återupprättas som den gamla landsvägen fram mot porten och bryter av den samlade parkeringsytan.

På Södertorg tas de översta platserna bort för att skapa en torgplats i direkt anknäytning till gågatan. Parkeringen längre ner behålls tillsvidare men kan effektiviseras.

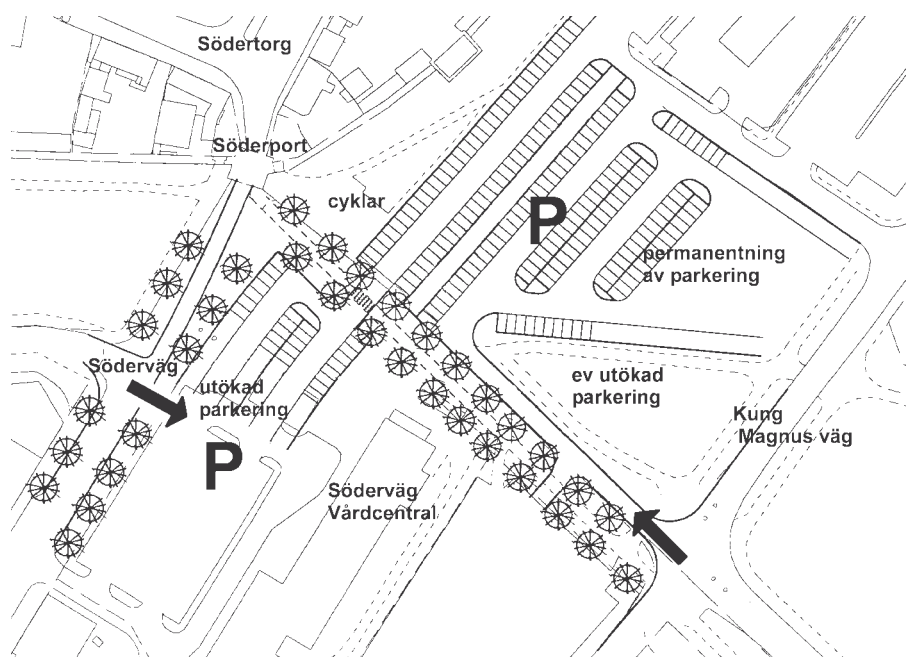

Bild 27.

Nytt P-område utanför porten.

Bra parkering är en förutsättning för en levande gågata. Utanför Söderport är det möjligt att skapa ett sammanhållet P-område med hög kapacitet. Infarterna blir tydliga och det går att söka igen hela området. Söderport blir en naturlig entré till gågatan. Idag är

tillgängliga P-platser splittrade och Kajserporten har snarare rollen som desorienterande entré. Den sista sträckan mot porten kan återfå en smalare gatubredd. Skissen är utförd av Scandiaconsult i Stockholm.

CYKLAR

BAKGRUND/NULÄGE

Ordnad cykelparkering finns idag utanför Söderport. Mindre parkeringar finns omedelbart innanför porten, vid Södra Murgatans mynning, Klockgjutargränd och Smittens backe. I övrigt vild parkering, inte minst innanför Österport.

MÅL

Ordnad cykelparkering på strategiska ställen, men inte på själva gågatan.
Ordnad cykelparkeringen innanför Österport.

ÅTGÄRD

Utbyte av cykelställ till "pollartyp". Placering sker inte på själva gågatan utan i ändarna och med komplettering i sidogränder. Fast cykelparkering på gågatan skulle minska framkomligheten för såväl handikappade som last- och utryckningsfordon.

Följande gränder är tillräckligt breda för en snedställd cykeluppställning: Södra Murgatan, Berggränd (västra delen), St. Mikael's gränd (västra delen), Blockgränd, Klockgjutargränd och Bremergränd. Innanför portarna ordnas fler platser än idag. Eventuellt skapas nya platser i samband med omdaning av Södertorg.

Bild 28.

Bättre cykelparkering

Vi föreslår att nya cykelställ ordnas på elva ställen utmed gågatan, i huvudsak inne i sidogränder. Överslagmässigt skapas då ca 150 platser inne på gågatan. Till detta skall även räknas befintliga cykelparkeringar utanför Söderport och Österport.

Bild 29.

Cyklar innanför Österport

Antalet cyklar innanför Österport är ofta stort. Parkeringen är "vild" och muren används som regnskydd. Här föreslås att trottoarer breddas för att ge utrymme för två parkeringsdelar på var sida om porten med bra kapacitet.

Bild 30.

Tvärgator som cykelparkering

Själva gågatan hålls fri från cykelparkering. Gågatan är bitvis för smal och en flexibilitet är viktig för att inte hindra framtida lägen för exempelvis uteserveringar. Istället föreslår vi att tvärgator förses med cykelställ (se även bild 35). Det finns inte mindre än nio sådana möjliga ställen. På Klockgutaregränd finns redan ett sådant exempel. Den är idag rätt anonym. Med en ny typ av ställ kommer platserna att markeras bättre.

Bild 31.

Cykelställ

Det finns en mängd varianter av cykelställ av mörkt grönmålat stål på marknaden. Många är dock ganska höga och lite väl klumpiga för att passa bra i innerstaden. Här visas ett exempel på en mer passande typ.

TILLGÄNGLIGHET

BAKGRUND/NULÄGE

Ojämn gatubeläggning, kantstenar och entrétrappor, liksom blandad trafik och rörig "möblering" av gaturummet, samt i vissa delar stora nivåskillnader.

MÅL

Med bibehållande av den historiska miljön skapa en mer framkomlig och lättare orienterbar miljö.

ÅTGÄRD

Gatubeläggning

Gatubeläggningen görs slätare med smågatsten och kontrasten mellan gatu/trottoarbeläggning och kantstenen blir tydligare. Ingen nivåskillnad mellan trottoar och gata, jfr Östercentrum och Eksjö (bild 11 och 26). Den eventuella fördelen med nivåskillnad överskuggas av nackdelarna (sakkunniga har olika åsikt i denna fråga).

Möblering

Möblering mm organiseras så att gamla trottoaren lämnas fri och nya sittpunkter o d står från rännstenen och ut i gatan. Fristående stolpar och utskjutande detaljer i huvudhöjd undviks. Lösa vippskyltar tillåts ej. Antal trafikskyltar minimeras.

Entréer

Enstaka permanenta ramper/avsatser kan ev integreras i den nya utformningen och beläggningen.

Det finns idag knappt tjugo entréer som i stort ligger i gatunivån. Några är idag tillgängliga. Övriga borde med små medel kunna göras tillgängliga för rullstol vad gäller nivån. Ofta finns dock andra hinder som smala och/eller tunga dörrar, för lite sidoutrymme eller bristande inre anpassning.

Ytterligare cirka tjugofem entréer har relativt liten nivåskillnad mot gatan och kan eventuellt rullstolsanpassas med mindre inre eller yttre ramp. Åtgärder måste dock utredas närmare för varje enskilt fall.

Övriga entréer har oftast flera trappsteg med djupa och smala indragna entréer. I dessa fall kan man åstadkomma förbättringar med räcken och belysning i trappan.

Bild 32.

Handikappanpassad entré

I Visby finns några exempel på entréer som handikappanpassats med en kort ramp kombinerat med trappa. Lösningen blir ibland inte optimal för rullstolsburna. Trottoarbredden begränsar breddmättet och den handikappade behöver hjälp att ta sig in. Ändå förbättras tillgängligheten väsentligt utan stora ingrepp i gatumiljön. Vi föreslår att motsvarande lösning genomförs där tillgänglighetskraven är som störst, exempelvis vid bankmaten på Adelsgatan.

Bild 33.

Räcken underlättar för alla

Många entréer utmed Strövet ligger ganska högt upp ovan marknivån. På dessa ställen är det inte möjligt att genomföra någon ramplösning. Tillgängligheten kan ändå underlättas med en så enkel insats som ett smitt räcke. Men det är viktigt att räcket då når ut över fasaden så att alla lätt får ett stadigt tag med handen innan man sätter foten på trappan. Bilden är tagen i Eksjö.

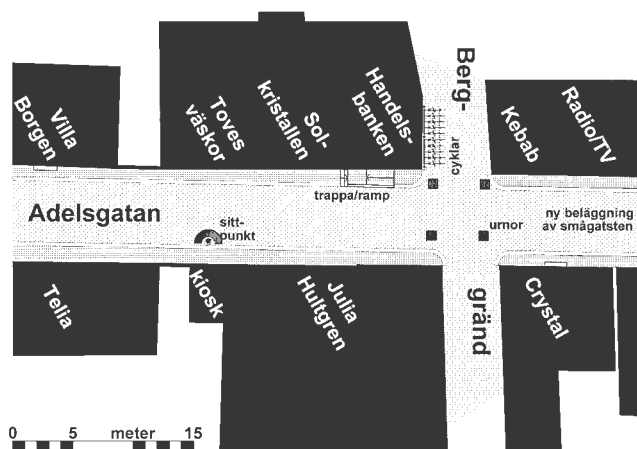

Bild 34.

Avsnitt av Adelsgatan

Bilden visar hur själva gaturummet möbleras varsamt. Vid Handelsbankens uttagsautomat kan en trapp- och ramplösning skapas som på bild 33. I övrigt framgår hur en sittpunkt placeras och hur cykelparkering ordas på tvärgator. Där Adelsgatan korsar Berggränd samt St Michaels gränd placeras fyra planteringskärl. Kärlen hejdar korsande biltrafik och delar upp den långa gatusträckan.

SITTPLATSER

BAKGRUND/NULÄGE

Med den årliga växling mellan gågata och bilgata som hittills varit har endast tillfälliga lösningar kunnat göras.

MÅL

Väl anpassade sittmöjligheter på jämna avstånd längs hela stråket, permanenta året runt så att bl. a äldre kan ta en paus.

ÅTGÄRD

Enhetliga sittpunkter utvecklas och placeras längs stråket
Sittplatserna bör vara "utåtriktade" och därmed sakna baksida. Studier av befintliga gägator visar att traditionella soffor är svåra att placera på ett naturligt sätt om man inte samtidigt ordnar mycket kringarrangemang (i form planteringar o d, som skulle vara främmande här). En lämplig modell för en sådan sittplats kan byggas upp av mer eller mindre färdiga komponenter från gatumöbeltillverkare.

På torg och platser kan mer traditionella soffor och bänkar användas.

Bild 35.

Utåtriktade sittplatsen

I stadsmiljöer i och utanför Sverige hittar man ibland dessa lite enklare sittplatser där man kan slå sig ner åt det håll man finner bäst. Man väljer riktning efter solens vandring eller vänder sig mot händelser och folkliv på gatan. Ett par liknande arrangemang finns på Stora Torget i Visby med en åttakantig sittbänk runt en betongurna samt en rund variant på två ställen utmed nyanlagda Österväg. Ett tiotal sittpunkter placeras utmed hela Strövet och hjälper att skapa stråksamband.

Bild 36.

Strövets sittpunkter

De sittpunkter vi vill tillföra utmed Strövets gatupartier kan skapas genom att kombinera serietillverkade produkter. En variant av Östers sittbänk kombineras med smidesspaljén till höger. Överst placeras en skål med blomsterarrangemang. För att manifestera marknadsdagar kan blomsterdekorationen bytas till en skål med fackelbrand. När ställningen står tom har den fortfarande ett dekorativt värde. Handelsföreningen bör svara för skötsel och för att möbelgruppen förändras med jämna mellanrum.

SERVERINGAR

BAKGRUND/NULÄGE

Nästan alla serveringar har idag trädäck huvudsakligen beroende på den ojämna beläggningen. De har fått bättre utformade begränsningar med åren, men samtidigt har de fått en alltmer permanent karaktär.

MÅL

Parisermodellen överallt där lutningen tillåter. Parisermodellen innebär i sitt ursprung bord och stolar direkt på gatan utan däck och utan begränsande staket och markistak.

ÅTGÄRD

Servering sker enligt Parisermodellen. Trädäck tillåts inte utmed hela stråket. I vissa fall skapas nya terrasseringar för att få ett planare underlag. På utomhusserveringar accepteras större lutning än inomhus, exempelvis på Södertorg (bild 39). På vissa ställen (ex Vinäger, Café Boheme, Visby Glass) accepteras betydligt större lutningar.

Nya riktlinjer för serveringar utarbetas. Begränsningarna görs "ickepermanenta", ex. pollare med fotplatta förbundna med kätting alternativt enkla smidesräcken (bild 39 och 40). Trä undviks som material. Den hyrda platsen definieras med stift i beläggningen. Parasoller eftersträvas som ersättning av markiser på samtliga torg och platsbildningar.

Bild 37. Markiser.

Markiser kan påverka stadsbilden mycket negativt. I synnerhet här där gatan vidgar sig till ett torgrum. Markiserna motverkar variationen mellan smal gata och öppnare plats mycket effektivt. När markiserna är indragna blir dessa till klumpiga barriärer på fasaden och hindrar dessutom gatljuset från att belysa bottenväningen (se bild 25).

Bild 38.

Parasoller

I motsats till markiser bidrar parasoller till ökad torgkänsla. Fasader och gatsten bildar obrutet platsens väggar och golv. Parasollerna blir till möbler som placeras ut i rummet. Användande av parasoller som sol och regnskydd bör på sikt göras till en förutsättning för att få tillstånd att hyra gatumark för uteservering på gågatans torg och platsbildningar (Södertorg, "Klockarplatsen", Wallers plats och "Smittens plats").

Bild 39.

Rimlig lutning

Denna del av Södertorg lutar svagt. Lutningen är ca 1:25 (4%) i medeltal. Momentant är lutningen större. Uteserveringen är ett bra exempel på att denna lutning inte upplevs för stor för en uteservering med bord och stolar direkt på gatumark. Räcket är dessutom en bra förebild på hur en enkel smideskonstruktion kan utformas både tekniskt och estetiskt.

Bild 40.

Avgränsning med pollare

Endast smideskonstruktioner tillåts som om en avgränsning av uteserveringen behövs. En fördömlig avgränsning är då med pollare och kätting som i detta exempel från Uppsala. Avgränsningen blir mindre dominant i gatumiljön än smidesräcken som ofta blir överdekorerade.

PLANTERINGAR

BAKGRUND/NULÄGE

Plantering sker idag huvudsakligen i icke innerstadsanpassade planteringskär. På grund av att gågatan hittills varit tillfällig har placeringar och utseende inte kunnat "förankras" i miljön.

MÅL

Plantering i innerstadsanpassade kär. med placering i samklang med övrig möblering och arrangemang.

Eventuellt kan nya träd planteras på historiskt och stadsbildsmässigt lämpliga ställen.

ÅTGÄRD

Fyrkantiga metallkär. i gedigen utformning. Permanenta placeringar huvudsakligen vid platser. Även vintergrön plantering. Försök med lämpligt planteringskär. pågår för närvarande på Stora Torget.

Träd som rumsbildare vid Södertorgs omdaning utreds vidare. I mötet mellan Södra Murgatan och Adelsgatan har tidigare stått ett träd. Återplantering utreds.

Bild 41.

Planteringskär

Under sommaren utvärderades nya planteringskär på Stora Torget. Dessa är tilltänkta att bli den variant som placeras på gågatans torg och platsbildningar samt i två stycken vägkorsningar på Adelsgatan (se bild 34). Kär. har valts utifrån ett materialkoncept där gatans möblemang utgörs av smide.

Bild 42.

Södra Murgatans mynning

Där Södra Murgatan mynnar i Adelsgatanvidgas stadsrummet. Här stod tidigare ett träd. Som huvudregel införs inga trädplanteringar utmed gatustråket. Visby har dock en tradition av ett antal vårdträd på strategiska platser. Under senare år har innerstaden förlorat flera av dessa. Vi föreslår därför att ett nytt träd planteras i detta läge. Foto från 1898 ur Waldemar Falcks fotosamling.

PAPPERSKORGAR POLLARE

BAKGRUND/NULÄGE

Papperskorgar har de senaste åren anpassats till innerstadsmiljön, men de är släta och därmed affischeringsvänliga.

Serveringar har alltmer fått räckan av permanent karaktär.

MÅL

Till miljön anpassade papperskorgar som är affischeringsovänliga.

Ökad användning av anpassade pollare.

ÅTGÄRD

Mörkt olivgröna korgar med perforerade sidor och med sidoinkast ersätter nuvarande papperskorgar. De bör av handikappskäl vara "golvstående". I princip används samma placeringar som nu, men detta omprövas successivt med förändrade behov i samband med butiksbyte etc.

Nya riktlinjer för serveringar utarbetas. Ökad användning av pollare som räcke eftersträvas.

Bild 43. Papperskorgar.

Här ett exempel på en tilltänkt papperskorg av perforerad plåt som inte inbjuder till affischering i lika hög grad som nuvarande korgar. Papperskorgen står direkt på gata och inte på stolpe. Detta är bättre för synskadade som då lättare känner föremålet med käpp.

Bild 44.

Pollare

Pollarna på Stora Torget är ett bra exempel på en utformning som passar bra i Visbys innerstad. Raka och helt oprofilerade varianter blir alltför "hårda" och påträngande i stadsrummet. Andra nytillverkade pollare är ibland överdekorerade och historiserande. Vi föreslår att pollaren på bild eller en snarlik släkting används på Strövet.

SKYLTAR

BAKGRUND/NULÄGE

Idag förekommer en ganska vild skyltflora, trots att ansträngningar gjorts de senaste åren för att ge affärsskyltar en innerstadsprägel och trafikskyltar av modell mindre införts. En viss dubbelskyltning förekommer på gatorna de olika villkoren för sommar- och vintertrafiken.

MÅL

Enkel och klar information med väl anpassad skyltning

ÅTGÄRD

Trafikskyltar

Fortsatt användning av små skyltar. Vid utformning av trafiksystemet (se Biltrafik sid 20) eftersträvas lösningar som ger få trafikskyltar.

Vägvisare

Prov med vägvisare finns idag på Stora Torget. Liknande vägvisare med utformning i samklang med belysningsstolparna placeras på Södertorg och Wallers plats.

Affärsskyltar

Fortsatt anpassning av affärsskyltar. Deras funktion i mörker studeras också (se vidare Belysning sid 17). Tillfällig skyltning med vippskyltar tillåts ej.

Bild 45.

Vägvisare

Utanför Torgkassen har nyligen placerats en stolpe med skyltar om riktning till sevärdheter, platser mm.

Denna modell genomförs också på Wallers plats och Södertorg.

Bild 46.

Trafikskyltar

En begränsning av antalet trafikskyltar genomförs för ökad tydlighet. Stor skyltmängd är dessutom negativt för stadsmiljön. Gågatans utbredning, korsande gators körriktning etc. planeras bli för att förenkla skyltningen. Sidogrändernas skyltar placeras en bit in i gränden. Överambitiösa skyltmontage undviks.

